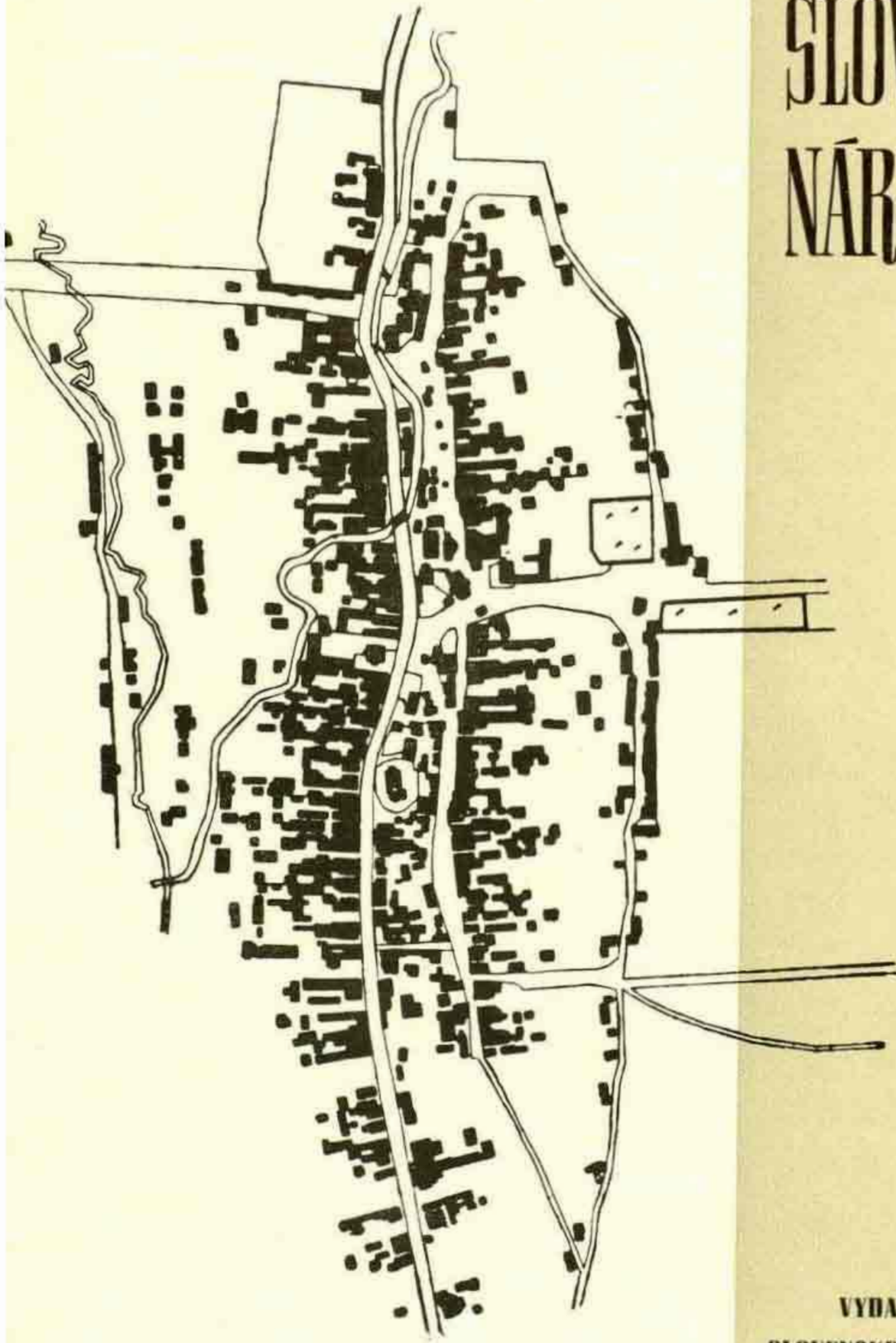

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

4

XIV

VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED
BRATISLAVA 1966

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Ján Mjartan, Za prof. dr. Andrejom Melicherčikom — — — — —	501
Milada Kubová, Bibliografia prác prof. dr. A. Melicherčika — — — — —	503
Božena Filová, Filozoficko-metodologický seminár o vplyve industrializácie na súčasnú ľudovú kultúru — — — — —	506
Adam Pranda, K otázke vzniku oblastí ľudovej kultúry na Slovensku — — — — —	511
Andrej Melicherčik, Tradičné a netradičné v ľudovej kultúre — — — — —	563
Milan Leščák, Príspevok k metodike terénneho výskumu súčasného stavu folklóru — — — — —	570
Viera Gašpariková, Rozklad alebo krivolaký vývoj ľudových rozprávok? — — — — —	579
Ľubica Droppová, K problematike národopisného výskumu súčasnosti — — — — —	594
Soňa Burlasová, K niektorým otázkam súčasnej piesňovej tvorby — — — — —	601
Michal Markuš, Vplyv industrializácie na ľudovú kultúru v okolí Košíc — — — — —	605
Anna Kostková, Adaptácia robotníkov v priemysle pochádzajúcich z poľnohospodárskeho prostredia — — — — —	616
Soňa Kováčevičová, Zmeny sídelných typov, centier a dominant dedín na Slovensku v posledných desaťročiach — — — — —	620
Ján Mjartan, Profesor Ján E. Koula 70-ročný — — — — —	650

BIBLIOGRAFIA

Milada Kubová, Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za rok 1964 — —	651
Obsah 14. ročníka — — — — —	662

СОДЕРЖАНИЕ

Ян Мьяртан, В память проф. д-ра Андрея Мелихерчика — — — — —	501
Миллада Кубова, Библиография работ проф. д-ра А. Мелихерчика — — — — —	503
Боžена Филова, Философско-методологический семинар Института этнографии Словацкой академии наук, о влиянии индустриализации и о современной народной культуре — — — — —	506
Адам Пранда, К вопросу возникновения области народной культуры в Словакии — — — — —	511
Андрей Мелихерчик, Традиционное и нетрадиционное в народной культуре — — — — —	563
Милан Леšчак, Заметки по методике местных исследований настоящего положения фольклора — — — — —	570
Вера Гаšпарикова, Разложение или же неправильное развитие народных сказок? — — — — —	579
Любича Дроппова, К проблематике этнографических исследований современности — — — — —	594
Соња Бурласова, К некоторым вопросам современного песенного творчества — — — — —	601
Михал Маркуш, Влияние индустриализации на народную культуру — — — — —	605
Анна Косткова, Приспособляемость рабочих в промышленности, происходящих из сельскохозяйственной среды — — — — —	616
Соња Ковачевичова, Перемена типа доселков, центров и доминантов деревень в Словакии в последних десятилетиях — — — — —	620
Ян Мьяртан, Юбилей проф. Яна Э. Коулу — — — — —	650

БИБЛИОГРАФИЯ

Миллада Кубова, Библиография словацкой этнографии и фольклористики за 1964 г. — — — — —	651
Содержание 14-го тома — — — — —	662

INHALT

Ján Mjartan, Prof. Dr. Andrej Melicherčik ist gestorben — — — — —	501
Milada Kubová, Bibliographie der Arbeiten des Prof. Dr. A. Melicherčik — — — — —	503
Božena Filová, Philosophisch-methodologischer Seminar über den Industrialisierungseinfluss und über die zeitgenössische Volkskultur — — — — —	506
Adam Pranda, Zur Frage der Entstehung der Volkskulturgebiete in der Slowakei — — — — —	511
Andrej Melicherčik, Das Traditionelle und Nichttraditionelle in der Volkskultur — — — — —	563
Milan Leščák, Beitrag zur Methodik der Terrainforschung des gegenwärtigen Folklorestandes — — — — —	570
Viera Gašpariková, Zerfall oder krummlinige Entwicklung der Volkserzählungen? — — — — —	579
Ľubica Droppová, Zur Problematik der ethnographischen Forschung der Gegenwart — — — — —	594

Na 1. strane obálky: Sídelný pôdorys obce Strba. Z knihy J. Kuhna, Architektúra na Slovensku do polovice 19. stor., Bratislava 1958.

PRÍSPEVOK K METODIKE VÝSKUMU SÚČASNÉHO STAVU FOLKLÓRU*

BEITRAG ZUR METHODIK DER TERRAINFORSCHUNG DES GEGENWÄRTIGEN FOLKLORESTANDES

MILAN LEŠČAK

Národopisný ústav SAV Bratislava

Po dvadsaťročnej diskusii o súčasnom folklóre dostáva sa v sovietskej folkloristike čoraz viac do popredia otázka revízie metód terénneho výskumu, ktorej riešenie môže priniesť veľa pozitívneho, a hlavne konkrétneho k závažným problémom nadhodeným spomínanou diskusiou.¹ Podnetné myšlienky niektorých sovietskych folkloristov nás nútia zamyslieť sa i nad našou terénnou praxou a hľadať v prístupe k rozbiehajúcemu sa výskumu súčasného stavu folklóru nové cesty, ktoré by zodpovedali praktickým potrebám našej folkloristiky či už z hľadiska úloh, ktoré si naša folkloristika v tomto smere bola vytýčila, alebo ktoré by vzhľadom na rýchle sa meniacu situáciu v teréne mala brať do úvahy.

Ak si totiž zrekapitulujeme doterajšie metódy terénneho výskumu, zistíme, že od počiatkov záujmu o folklór sme na Slovensku vystačili s tzv. výberovým výskumom, ktorý charakterizuje snaha získať v pomerne krátkej dobe maximálne množstvo potrebného materiálu a výberom najlepšieho interpreta dosiahnuť podľa možnosti jeho najvyššiu estetickú hodnotu. Takáto kvalitatívna metóda zberu zodpovedala doterajšiemu zameraniu folkloristickej práce u nás, pretože tá bola zameraná prevažne historicky, a tak pochopiteľne brala do úvahy predovšetkým zapísaný text. Text doplnený niekoľkými údajmi bol hlavnou faktografickou jednotkou, s ktorou výskumník narábal. Podľa môjho názoru bude takáto metóda zberu jedinou pri zachraňovaní tradičného materiálu, ktorého zhromažďovanie by malo byť prvoradou úlohou i v súčasnosti.² S podobnými metódami sme vystačili i pri doterajšom výskume súčasného stavu folklóru, lebo slovenská folkloristika sa v týchto súvislostiach zaoberala iba novovzniknutým materiálom, ktorý by nadväzoval na folklórnu tradíciu v nových podmienkach existencie. Tieto výskumy (mám na mysli výskum piesní a spomienkového rozprávania zo SNP a výskumy družstevnej piesne z východného Slovenska) priniesli zaujímavé výsledky. Pri tejto príležitosti je však potrebné pripomenúť, že komplexné riešenie problémov súčasného stavu folklóru prináša celý rad nemenej dôležitých úloh, ktoré musíme v dohľadnej dobe začať riešiť.

Tieto úlohy vyplývajú z rýchleho procesu akulturácie a diktuje ich situácia v teréne. Nevieme napríklad, aký je stupeň rozšírenosti folklórnych javov v sú-

* Prednesené na filozofickom-metodologickom seminári NÚ SAV *O vplyve industrializácie na ľudovú kultúru* 8. III. 1966 v Smoleniciach.

¹ Pozri J. Lavrov, *Protiv nigilističeskemu otnošeniju k sovremennomu poetičeskomu tvorčestvu*. Russkij folklor VII, 1962, 157. — K. V. Čistov, *Folkloristika i sovremennost*. Sovetskaja etnografija, 1962, č. 3, 12. — V. E. Gusev, *Metodika polevyh issledovanij*. Problemy sovremennogo narodnogo tvorčestva. Russkij folklor IX, Moskva—Leningrad 1964, 195.

² Porovnaj K. V. Čistov, c. d., 11.

časnosti, nevieme presne čo ešte z folklórnej tradície žije a aké funkcie v súčasnosti spĺňa. Aké sú vlastne estetické potreby ľudu v tomto období rozvoja ľudovej kultúry, keď prerástlo pasívne prijímanie kultúrnych hodnôt nad potrebu tvorivo sa prejavíť, do akej miery je folklór zdrojom estetického pôsobenia popri rýchlo rastúcom vplyve rozhlasu, televízie, literatúry, filmu a pod. Folkloristika by mala teda nielen zistiť a objasniť na základe konkrétnych výsledkov výskumu, aký je spoločenský dosah folklóru v súčasnosti vo vzťahu k iným formám národnej kultúry, ale sledovať tento problém i v budúcnosti.³ Riešenie nadhodnených problémov by malo významný spoločenský dosah a bolo by veľmi aktuálne aj z hľadiska osvetlenia mnohých čiastkových teoretických otázok folkloristiky, lebo na Slovensku máme ešte terén so živou folklórnou tradíciou. Tu máme možnosť sledovať veľmi konkrétne a detailne jednu z prelomových etáp vo vývoji našej slovenskej ľudovej kultúry.

Je zjavné, že odpoveď na všetky tieto problémy nemôže dať len folkloristika, že na ich riešení by sa malo zúčastňovať viacero vedných disciplín — predovšetkým sociológia. Folkloristika by sa mala v rámci takejto spolupráce venovať len svojim špeciálnym problémom. Takého charakteru je aj tento môj referát o metóde výskumu súčasného stavu humoristickej rozprávky a anekdoty na Spiši.

Uvedeným požiadavkám bude musieť folkloristika prispôbiť i vlastný výskum a použiť pre zobjektívizovanie výskumných výsledkov také metódy, aké si vyžiada charakter skúmaných problémov. Domnievam sa, že takýto prístup k materiálu by mala charakterizovať predovšetkým vysoká faktografická hodnota výsledkov výskumu. Tu sa stotožňujem s názormi niektorých folkloristov, ktorí navrhujú viac využívať pri výskume štatistiku a matematiku.⁴ To znamená, že pri výskume súčasného stavu folklóru bude veľmi potrebná kvantitatívna analýza a až od nej — ak má byť záver objektívny — bude možné prejsť ku kvalitatívnemu hodnoteniu skúmaného materiálu. Tieto názory neabsolutizujem, sú však výsledkom nielen vlastných pozorovaní, ale stotožňujú sa s nimi všetci spolupracovníci, ktorí sa obdobnými problémami, čo i len okrajovo, zaoberajú.

Spomínaný výskum súčasného stavu humoristickej rozprávky a anekdoty som vykonal v rokoch 1962 (jeseň) až 1964 (jar) v troch dedinách na Spiši (hlavne v Spišskom Hrhove, odkiaľ pochádzam, menej v blízkych Doľanoch a Klčove) za výdatnej pomoci troch spolupracovníkov — miestnych obyvateľov. Skúmaný terén veľmi dobre poznám, pretože som tam dlhšiu dobu žil, čo mi umožnilo nerušene sa venovať zbieraniu potrebných informácií, ktoré by som v inom prostredí získať nemohol, a umožnilo mi to vykonať celý výskum ako výskum štacionárny.⁵ Podrobné poznanie spoločenského života v dedine, ľudí i základná orientácia vo folklórnej tradícii skúmaných obei mi veľmi pomohla pri usmerňovaní výskumu i pri posudzovaní objektívnosti čiastkových výsledkov. Po počia-

³ Porovnaj K. V. Čistov, c. d., 10. — N. V. Novikov, *Sovetskije folkloristi i sovremennost*, Russkij folklor IX, Moskva—Leningrad 1964, 25.

⁴ V. E. Gusev, c. d., 213.

⁵ Podobne O. Brinkmann, *Das Erzählen in einer Dorfgemeinschaft*, Münster 1932.

točnom obvyklom prieskume rôznorodého prozaického folklóru som sa rozhodol skúmať súčasný stav najživšieho prozaického žánru — humoristickú rozprávku a anekdotu, ktorá mala aj má v prozaickom folklóre Spiša a celého východného Slovenska veľmi významné miesto.⁶

Výskum som rozdelil na tri základné etapy, odlišujúce sa od seba rozdielnymi pracovnými postupmi:

prvá etapa: výberový výskum,

druhá etapa: pasívny výskum,

tretia etapa: výskum latentného repertoáru.

Prvú etapu, ktorú som robil už uvedenou metódou výberového výskumu, som zameral na získanie maximálneho množstva materiálu skúmaného žánru od tradičnej humoristickej rozprávky a anekdoty, cez humoristické rozprávanie zo života, až po anekdoty, ktoré do skúmaného kolektívu prenikli z iného prostredia, prevažne mestského a zjavne sa obsahom i formou líšili od tradičných látok. Pre kompletnosť a väčší prehľad zapisoval som od najstarších rozprávačov po najmladšiu generáciu. Táto etapa výskumu bola východiskovým bodom pre celý ďalší výskum. Dala mi prehľad skoro o všetkých existujúcich látkach v skúmanom teréne i o ich variantoch. Upozornila ma na kvality jednotlivých rozprávačov a bola východiskom aj pre stanovenie kritérií pri zostavení vzoriek rozprávačov i rozprávok a anekdot. Povedala však málo k tomu podstatnému, k obrazu života skúmaného žánru v období výskumu. Bol som takto nútený použiť inú, exaktnejšiu metódu skúmania, ktorá by takým požiadavkám vyhovovala.

Cieľom druhej etapy bolo sledovať a zistiť v určitom časovom rozpätí tieto najzávažnejšie momenty: Aký je živý repertoár skúmaného kolektívu, čo sa z neho aktívne rozpráva a čo žije iba v latentnej podobe. Aké časti skúmaného kolektívu, do akej miery a akým spôsobom sa zúčastňujú na tradovaní jednotlivých látok? Čo sa deje v súčasnosti s tradičnými látkami a aké je ich miesto vo veľmi rôznorodom repertoári? Aké sú rozprávačské príležitosti?

Zistil som, že ak chcem dokonale poznať súčasný život skúmaného žánru v teréne a ak mám dosiahnuť aj objektívne výsledky na základe tohto poznania, musím sledovať život žánru v jeho prirodzenej podobe. Práve toto väčšina výskumníkov nemá možnosť sledovať, lebo je v cudzom prostredí okolnosťami prinútená skúmať pri umele vyvolanej rozprávačskej príležitosti (viac sa to týka výskumu prozaického folklóru) a obyčajne — čo je ďalšou nevýhodou — skúma nie dlhodobo štacionárne, ale v krátkom časovom rozpätí. Prirodzená rozprávačská príležitosť je veľmi dôležitá pre tradovanie folklórneho prejavu, pre jeho rozšírenie alebo udržanie v repertoári kolektívu a je momentom jeho estetického účinku na poslucháčov.

Z týchto dôvodov sme použili v druhej etape výskumu metódu pasívneho výskumu, ktorý spočíva v podstate na sledovaní folklórneho javu pri konkrétnej prirodzenej rozprávačskej príležitosti.⁷ Pri tejto etape výskumu boli spolupra-

⁶ Charakteristika skúmaného žánru: A. Melicherčík, *Slovenský folklór*, Bratislava 1959, 281.

⁷ K. V. Čistov, c. d., 14.

covníci z radov miestneho obyvateľstva nepostrádateľní, lebo sa mali možnosť zúčastniť veľkého množstva rôznych rozprávačských príležitostí, najmä takých, kde by bola moja účasť pôsobila rušivo, alebo k akým som sa nemohol dostať (napr. pracovné prestávky, nedeľné rozprávanie za kostolom, rôzne návštevy a pod.).

I tak je prakticky nemožné uskutočniť výskum všetkých rozprávačských príležitostí v období skúmania. Vychádzal som však z predpokladu, že maximálne množstvo rôznorodých rozprávačských príležitostí, ktorých sme sa mohli zúčastniť (spolu 125) tvorí určitý — časove ohraničený — reprezentačný celok. Pasívny výskum nám nedáva obraz o celom repertoári jednotlivých rozprávačov, iba o ich aktívnej časti (niekedy označujem A). Výskum nám pomerne presne ukázal, aké látky sa v období skúmania aktívne rozprávajú a ako sa na ich rozprávaní zúčastňujú jednotliví rozprávači. Tým výskum aktívneho repertoáru pohľad na súčasný stav prehĺbil a spresnil, ale nepodal nám informácie o tom, ktoré látky a ako hlboko do repertoáru kolektívu prenikli, do akej miery ich kolektív pozná. Aktívny repertoár tvorí len menšiu časť celého repertoáru rozprávača (kolektívu). Aby sme získali potrebné údaje o rozšírení jednotlivých látok v kolektíve, museli sme výskum rozšíriť na celý repertoár rozprávača, to znamená i na látky, ktoré aktívne v období výskumu nerozprával, ale ktoré pozná. Tieto látky tvoria latentnú časť repertoáru (ďalej označené niekedy L). Pomer oboch častí repertoáru sa rýchlo mení. Ich porovnanie bolo kľúčom na riešenie mnohých problémov a priviedlo nás k zaujímavým čiastkovým záverom.

Výskum latentnej časti repertoárov vybraných rozprávačov tvorí tretiu etapu môjho výskumu. Uskutočnil som ho v prostriedku a na konci výskumného obdobia. U každého rozprávača som sa snažil zistiť, ktoré z päťdesiatich vybraných látok pozná, pričom som im postupne jednotlivé látky pripomínal, lebo sa ukázalo, že rozprávač ovláda oveľa viac látok, než na ktoré si je schopný v určitom časovom úseku spomenúť. Skúmanie latentného repertoáru je závislé od psychologického prístupu k rozprávačovi, pričom veľkú úlohu pri hodnotení jeho informácií v momente výskumu hrajú subjektívne kritériá i skúsenosti skúmajúceho. Treba podotknúť, že výsledky oboch výskumov latentného repertoáru sa zhodovali.

Keďže prakticky nie je možné sledovať počas výskumu všetko, čo sa vyskytuje v repertoári kolektívu v skúmanom žánri a nemožno ani vykonať podrobný výskum u všetkých príslušníkov kolektívu, urobil som po prvej etape výskumu reprezentačný výber rozprávačov i materiálu a zostavil som potrebné vzorky.

Z veľkého množstva materiálu som vybral 50 humoristických rozprávok a anekdot. Pri výbere som sa riadil skúsenosťami, ktoré som nadobudol v prvej etape výskumu. Zložitejšie bolo zostavenie vzorky príslušníkov kolektívu, pretože od nej závisela objektívnosť celej analýzy. Museli byť v nej zastúpené jednotlivé zložky skúmaného kolektívu z hľadiska:

- a) vzťahu jednotlivých príslušníkov k skúmanému žánru,
- b) veku (príslušnosť k jednotlivým generáciám),
- c) ekonomicko-spoločenskej spätosti s kolektívom.

Jednotlivé uvedené kritériá vysvetlím bližšie niekoľkými poznámkami.

Je známe, že podiel na procese tradovania je u jednotlivých príslušníkov kolektívu rozdielny a každý z nich má svoje presne vymedzené miesto z hľadiska svojich tvorivých schopností i z hľadiska svojho vzťahu k určitému folklórnemu žánru. Z takéhoto pohľadu sa kolektív rozpadáva na tri základné, navzájom sa prelínajúce časti:⁸

- a) rozprávačov uvedomelých (3),
- b) rozprávačov príležitostných (16),
- c) príslušníkov, ktorí aktívne nerozprávajú, tvoria pri rozprávačskej príležitosti auditorium (11). V skúmanom žánri je to obyčajne najväčšia skupina, ktorá prechádza ešte do ďalšej skupiny, kde patria ľudia, ktorí nemajú k skúmanému žánru nijaký vzťah.

Význam uvedených častí kolektívu pre existenciu folklórneho javu je evidentný. Výskum aktívneho a latentného repertoáru konkrétne tento podiel jednotlivých častí vyjadril.

Ďalším kritériom výberu vzorky rozprávačov, ktoré nám takmer nanútili skúsenosti z prvej etapy výskumu, je reprezentatívny výber podľa veku. Upozornili nás na to veľké rozdiely v repertoári jednotlivých generácií. Vybrali sme príslušníkov kolektívu vo veku:

- a) do 30 rokov 9,
- b) do 50 rokov 11,
- c) nad 50 rokov 10.

Podobne upútali moju pozornosť aj veľké rozdiely v repertoári medzi ľuďmi žijúcimi a pracujúcimi stále na dedine s ľuďmi, ktorí dochádzajú do práce do iného prostredia, chodia do škôl, alebo prišli do dediny pracovať z iného prostredia, pričom sa aktívne zúčastňujú spoločenského života v dedine. Z tohto aspektu sa kolektív delí na jadro kolektívu (podstatná časť skúmaného kolektívu, ktorú charakterizuje účasť na určitom konkrétnom pracovnom procese, spoločné ekonomické a spoločenské problémy a približne rovnaký spoločenský život) a okrajové časti jadra kolektívu (s kolektívom ich spája iba účasť na spoločenskom živote). Pre výskum som vybral 21 príslušníkov jadra a 9 príslušníkov z okrajových častí kolektívu.

Uplatňovanie ďalších kritérií i väčšia vzorka by sa dala ťažko zvládnuť. Pre ilustráciu píšem, ako prakticky vyzerala príprava a uskutočnenie pasívneho výskumu. Po zostavení vzoriek som vykonal pre svojich troch spolupracovníkov inštruktáž (ich zamestnanie: úradník, opravár na JRD, člen JRD; vzdelanie: jeden JSS, dvaja ZDŠ a učňovská škola). Oboznámil som ich podrobne s vybranými látkami a vysvetlil som im účel výskumu. Keďže väčšiu časť látok dobre poznali, nerobilo im problémy — po niekoľkonásobnom prečítaní — si ich zapamätáť. Každému z nich som dal súpis látok, aby sa mohli v prípade neistoty

⁸ Leza Uffer, *Bätoromanische Märchen u. ihre Erzähler*, Basilej 1945, citované podľa Linda Dégh, *Märchen, Erzähler u. Erzählgemeinschaft*, Berlin 1963. — Obdobné problémy riešia: K. Ranke, *Schleswig-Holsteinische Märchen*, Kiel 1955. — G. Henssen, *Überlieferung u. Persönlichkeit*, Münster 1951.

kontrolovať. Každú látku som očísloval a dal som jej výstižný názov, aby som uľahčil pri zaznamenávaní orientáciu. Jednoduché to bolo s inštrukciou o vybraných rozprávačoch, pretože všetkých, samozrejme, veľmi dobre poznali. Pre zjednodušenie a zjednotenie získaných údajov dal som im pripravené lístky, na ktoré dopĺňovali tieto pre mňa dôležité informácie. Napríklad:

dátum a čas: 23. decembra 1963; 19.00 hod.;

miesto rozprávania: krčma;

rozprávač: Ján Gaduš (R 3);

rozprávanie: M 23, X-, X-, M 11;

počet poslucháčov: 4.

Najdôležitejšie bolo okamžité zapísanie údajov o rozprávaných látkach, ostatné údaje mohli byť doplnené neskôr. S výskumom nemali spolupracovníci nijaké starosti, vôbec ich nezaťažoval. Chcem tým poukázať na možnosti použitia miestneho obyvateľstva pre takéto druhy výskumov. Po dobrej príprave a inštrukcii môžu totiž aj oni zaznamenať množstvo presných údajov o súčasnom živote folklóru v teréne, čím by sa aspoň čiastočne nahradila metóda dlhodobých štacionárnych výskumov, ktorú si sledovanie súčasného stavu folklóru vyžaduje.

Na záver ešte niekoľko poznámok k spracovávaniu informácií počas výskumu i po jeho ukončení. V priebehu výskumu sa mi postupne zhromažďovalo čoraz viac informácií, ktoré bolo potrebné vhodným spôsobom utriediť tak, aby som mal dostatočný prehľad o jednotlivých čiastkových výsledkoch. Z tohto dôvodu som údaje zaznamenával do príslušných tabuliek. Ako príklad uvádzam tabuľku výskytu tradičných látok v repertoári príležitostných rozprávačov (tab. 1).

Horizontálne možno z tabuľky vyčítať údaje o zložení repertoárov jednotlivých rozprávačov, vertikálne o živote a rozšírení jednotlivých látok. Pre ďalšie — záverečné — vyhodnocovanie treba previesť výsledky pomocou najjednoduchších matematických úkonov do čísel a percent. Číselné a percentuálne vyjadrenie týchto výsledkov, pochopiteľne, nie je konečným cieľom výskumu, slúži len ako podklad pre objektivnosť záverov. Uvedieme príklad, ako reč čísel správne vyjadruje skutočnú situáciu v teréne.

Zaujímalo ma, ako vyzerá podiel jednotlivých častí kolektívu z hľadiska tvorivých schopností jednotlivých členov kolektívu, i z hľadiska vzťahu k skúmanému žánru na procese tradovania.

Vyhodnotenie:

Rozprávači uvedomelí: Účasť na rozprávačských príležitostiach v priemere 66 %. Repertoár: Ø A 14; Ø L 42.

Rozprávači príležitostní: Účasť na rozprávačských príležitostiach v priemere 51 %. Repertoár Ø A 6; L 21.

Auditórium: Účasť na rozprávačských príležitostiach v priemere 26 %. Repertoár: Ø L 10.

Ako vidieť, vyhodnotenie presne vyjadruje teoretické predpoklady. Ak mám na základe vyhodnotenia výsledkov výskumu — ktoré nám dávajú zatiaľ iba statický obraz o súčasnom stave humoristickej rozprávky a anekdoty — urobiť niekoľko zovšeobecnení, tak sa predovšetkým dotknem tradičnej tvorby. Výsled-

Tabulka 1

Výskyt tradičních látek v repertoáři příležitostných rozprávačů
Repertoárová tabulka č. 5

	Látky → M																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	L	L	L	L	A	A	L	A	A	A	L	A	A				L		L			A			
2			A			L		A	L		L	L					L		L						
3	A				L	L	L	A	A		L			L			L		L			L			A
4			L				L		L							A			L				L		
5				A			L		A								L		L			A			
6			A		L						A			A					L						
7		L			L		A				L			L			L		L						
8			L						A					A						A		L			
9					L	A	L				L						A								
10	L								L		A										L				
11				L				L									L		A						
12		L			L		L			A		L									L				A
13							L							L	A							A			
14				L			L			L									A						
15	A		A	L			L		L			L						L						L	
16				A		L	L							L										A	

Rozprávači
↓
R

ky totiž ukázali, že najstabilnejšie miesto v repertoári kolektívu má práve ona. Ukazuje to vysoký priemer výskytu tradičných látok v latentnom repertoári jednotlivých rozprávačov, od najmladšej generácie po najstaršiu. Proces ich tradovania sa však spomaľuje, pretože aktívny repertoár kolektívu tvoria v súčasnosti približne z 80 % anekdoty, ktoré prenikajú cez okrajové časti kolektívu z iného prostredia. Má na tom zásluhu viac mladá generácia. Tieto látky však do latentného repertoáru veľmi málo prenikli, i keď sa zdá, že majú určitý vplyv na zmeny vo vývoji skúmaného žánru nielen v obsahu, ale i vo forme. Mení sa podanie tradičných látok. Pokiaľ sa najstaršia generácia pridrižiava zhustenej formy podania, mladší rozprávači ich prispôsobujú stručnej anekdotickej forme.

Nezistil som priamy vplyv rozhlasu, televízie alebo tlače na zmeny v skúmanom žánri, najmä čo sa týka repertoáru. Ich pôsobenie badať však na znižovanie rozprávačských príležitostí, čo samozrejme vplýva nepriaznivo na aktívne rozprávanie.

Znovu zdôrazňujem, že uvedenou metódou som získal len pohľad na statický prierez súčasného stavu skúmaného žánru. Vyhodnotenie výsledkov takto predstavuje iba prvú uzavretú časť dlhodobého výskumu v teréne, na základe ktorej nemožno prísť k presným záverom. Vyhodnotenie prinieslo však spoľahlivé a zaujímavé čiastkové fakty a v mnohých prípadoch ukazuje aj na výsledky, ktoré možno zopakovaním výskumu — tou jeho druhou nevyhnutnou časťou — dosiahnuť.

Z u s a m m e n f a s s u n g

In der Einleitung des Beitrages begründet der Autor die Notwendigkeit neue Methoden der Terrainforschung bei der Erforschung des gegenwärtigen Folklorestandes anzuwenden. Solche Methoden sollte nach der Meinung des Autors — unter gegebener Situation im Terrain — ein hoher faktographischer Wert der Forschungsergebnisse charakterisieren, der nur durch die quantitative Analyse der Situation im Terrain erreicht werden kann. Erst nachher sollte die qualitative Auswertung des gesammelten Materials folgen. Der Schwerpunkt des Beitrages liegt im Referieren über die Forschungsmethoden, mit denen der Autor den gegenwärtigen Stand des Schwanks und der Anekdote in Zips forschte. Im Rahmen der langdauernden stationären Forschung, unter zuhelfenahme drei Einheimischen, versuchte der Autor genaue Angaben vom Leben des geforschten Genres in der Zeit der Forschung zu gewinnen. Die Forschung wurde in drei Etappen geteilt, die sich voneinander durch die verschiedenen Arbeitsvorgänge unterscheiden. In der ersten Etappe wurde die sog. Auswahlforschung verwirklicht, welche die Bestrebung charakterisiert in verhältnismässig kurzer Zeit eine maximale Menge des notwendigen Materials und durch die Auswahl der besten Interpreten, dessen höchsten ästhetischen Wert zu erreichen. Die Methode, welcher sich bis zu dieser Zeit die slowakischen Folkloristen bedienten, reicht in der Gegenwart für die Erforschung des Folklorelebens nicht aus. Der Autor stellte für die Vertiefung und Objektivierung der Ansicht auf das gegenwärtige Leben des geforschten Genres ein repräsentatives Beispiel von 50 Schwänken und Anekdoten und 30 Interpreten zusammen. In der zweiten Etappe benutzte der Autor die Methode der passiven Forschung, die in der Verfolgung der einzelnen Elemente bei konkreter natürlicher erzählerischer Gelegenheit beruht. Besonders hier hatte der Autor die Hilfe der einheimischen Zusammenarbeiter ausgenutzt. Durch die Anwendung dieser Methode bekam er das genaue Bild davon, was in dem Zeitraum der Forschung aktiv gesprochen wird — von dem aktiven Repertoire der gewählten Erzähler. Anhand der angeführten Beispiele wurde in der dritten Etappe der Forschung auch die Forschung des latenten Teiles des Repertoires so veranstaltet, dass ihnen die gewählten Elemente ins Gedächtnis gebracht und festgestellt wurde, inwieweit die Erzähler sie bewältigen, d. h. wie sie in das Repertoire des Kollektivs eingedrungen sind. Diese Methoden der Forschung ermöglichten dem Autor bis ins einzelne z. B. die Beziehungsprobleme der einzelnen Angehörigen des

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук

Год издания XIV, 1966, № 4

Издается четыре раза в год

Издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы д-р Божена Филова и Вера Носáľова

Адрес редакции Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang XIV, 1966, Nr. 4. Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure Dr. Božena Filová und Viera Nosáľová

Redaktion Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences

Volume XIV, 1966, No 4.

Published quarterly by the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors Dr. Božena Filová and Viera Nosáľová

Editor Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

revue de l'Académie slovaque des sciences

Anné XIV, 1966, No. 4. Paraît quatre fois par an

Aux Editions de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: dr. Božena Filová et Viera Nosáľová

Rédaction Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník XIV, 1966, číslo 4. — Vychádza štyri razy do roka

Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka dr. Božena Filová

Výkonná redaktorka prom. hist. Viera Nosáľová

Redakčná rada: prof. dr. Rudolf Bednárik, dr. Soňa Burlasová, prom. hist. Emilia Horváthová,
dr. Soňa Kovačevičová, dr. Jaroslav Krmaňik, dr. Michal Markuš, dr. Ján Mjartan, prom.

hist., Štefan Mruškovič, doc. dr. Ján Podolák

Redaktorka časopisu Klára Vloššáková

Technická redaktorka L. Haplová

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 13,50, celoročné predplatné Kčs 54,—

Výmer PIO 2385/49-III/2 — V-06*61374

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vyhovája PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII.

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966